

N:o 58.

Ank. till Riksd. Kansli den 11 Maj 1885, kl. 12 midd.

Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckt motion om förändrade föreskrifter rörande utbetalning af ersättning till vittnen i brottmål.

Lag-Utskottet har från Andra Kammaren fått till sig hänvisad en af Herr *Gustaf Hæggström* afgifven motion, N:o 27, om förändrade föreskrifter rörande utbetalning af ersättning till vittnen i brottmål, uti hvilken motion Herr *P. A. Hellgrén* instämt.

Motionen har följande lydelse:

»Jemlikt 17 kap. 5 § Rättegångsbalken »skall den vittne påkallat, betala ty sin resekostnad och taring efter dess värdighet. Sämjas de ej derom, lägge dem så domaren emellan, som skäligt pröfvas».

»Detta lagens bud tolkas, efter häfdvunnen praxis, af alla domstolar så, att der vittne blifvit af enskild person till domstol inkalladt, den, som vittnet påkallat, förpligtas att till vittnet genast förskjuta det belopp, hvartill vittnets resekostnad och taring kan uppgå.

»Annorlunda gestaltar sig dock förhållandet med de vittnen, som i brottmål inkallas af allmän åklagare. Väl äro dessa vittnen, jemlikt förenämnda lagrum samt Kongl. kungörelsen den 6 Augusti 1881 till

ersättning berättigade och i vissa fall äfven af allmänna medel, men Kongl. kungörelsen den 8 Oktober 1851 stadgar:

»den ersättning af allmänna medel till vittnen i brottmål, hvilken af första domstol bestämmes, får, oberoende af målets fullföljd i högre Rätt eller skedd underställning af Underrätts utslag, till vittnet uppå dess anmälan, med företeende af styrkt transsumt af första domstols beslut i hvad det angår berörde godtgörelse, förskottsvis utbetalas, å landet af kronofogde i det fögderi, der ransakningen varit hållen, samt i städerna, utom Stockholm, af Magistraten. I Stockholm skola dylika utgifter af Statskontoret till vederbörande direkte anordnas».

»Den ersättning, som således kan tillfalla vittnen, hvilka i brottmål blifvit af allmän åklagare inkallade, kan derföre ej till dem utbetalas förr än första domstols beslut fallit; och ej sällan kan lång tid förflyta, innan vittnet kan utbekomma sin ersättning, sedan han först hos den från vittnets bostad mången gång aflägsse boende domaren förskaffat sig ett transsumt af underrättens beslut och derefter med detta transsumt vändt sig till den till äfventyrs lika aflägsse boende kronofogden. Skyldigheten att aflägga vittnesmål är ett personelt onus, som åligger hvarje svensk man och qvinna och som svårigen lär kunna borttagas; men med hvarje skyldighet bör ock följa en motsvarande rättighet, och denna är, hvad vittnen angår, att erhålla betalning för sin resekostnad och tåring.

»Denna rättighet blir dock ej sällan fullkomligt illusorisk, om densamma realiseras lång tid efteråt, kauske först efter åratals förlopp.»

»17 kap. 3 § Rättegångsbalken stadgar bland annat: »kommer ej vittne, som stämtdt är; böte i Underrätt tre daler; i Hofrätt fem daler, och lägge Rätten sedan viss dag och vite före. Kommer vittnet ej ändå; lite Rätten å landet Konungens Befallningshafvande till eller den kronobetjent, som närmast är, att skaffa vittnet in; i staden eger domaren sjelf makt dertill». Det är ej alltid tredska, som förorsakar ett vittnes uteblifvande från domstol. Orkeslöshet och fattigdom äro ej sällan orsakerna dertill, att vittnen ofta nog i det längsta söka undandraga sig och jemväl måste undandraga sig inställelse vid domstol, och derigenom vålla uppskof med brottmåls slutliga afgörande; och huru gestaltar sig då förhållandet? Jo, med tillämpning af sist åberopade lagrum fäller underrätten det instämnda, men uteblifna vittnet att böta tre daler med 1 krona 50 öre, uppskjuter målet till viss dag och förelägger vittnet vid vite att sig då inställa. Orkeslösheten och fattigdomen äro lika stora som förut, och vittnet mäktar ej inställa sig. Vittnet fälles till vitet, och rätten anlitar Konungens

Befallningshafvande eller den kronobetjent, som närmast är, att skaffa vittnet in. Efter ett förnyadt uppskof, å landet gemenligen till nästa ting eller tingssammanträde, kommer vittnet äntligen tillstädes, denna gång »inskaffadt» genom Konungens Befallningshafvandes eller närmast boende kronobetjents försorg. Vittnet höres och fordrar ersättning för sin hemförskaffning, ofta med förmälan, att det saknar alla dertill erforderliga medel. Kronobetjenten, hvilken, jemlikt Rättens bud, införskaffat vittnet, bereder sig, genom företeende af Rättens föregående beslut om vittnets hemtning och bevis att vittnet blifvit inför Rätten instäldt, genast ersättning för de med vittnets inställande förenade kostnader, men huru går det med vittnet och de kostnader, som äro förenade med vittnets hemförskaffning? Jo. med stöd af gällande lagbud, förklarar underrätten och måste göra det, att vittnets anspråk å godtgörelse för hemförskaffningen skola i Rättens protokoll antecknas, för att i sammanhang med målets slutliga afgörande pröfvas; och så lemnas vittnet handlöst att bäst det kan och gitter taga sig hem till sitt, åtminstone i Norrland mången gång på fem å sex mils afstånd från tingsstället belägna hemvist. Att förskaffa sig skjuts har vittnet ej råd, att gå orkar det icke och betla får det icke, men måste dock lagstridigt anlita den sistnämnda utvägen. Må man ej komma och säga, att detta är fantasibilder. De äro tvärt om bilder tagna ur verkligheten och sådana som ej sällan förekomma. Men hvadan allt detta? Jo deraf, att staten ej velat ikläda sig samma förbindelse mot den enskilde, som denne kan utkräfvat af en annan dylik. Då likväl ej mindre billighet än äfven statens intresse att ernå en möjligast skyndsamt rättskipning synas påfordra rättelse i nu anmärkta förhållande, hvilken ock torde utan större svårighet kunna vinnas, vågar jag vördsam samt hemställa det Riksdagen ville för sin del besluta:

»att vittne, som af allmän åklagare åberopas, skall vara berättigadt att, genast efter det blifvit inför domstol hördt, af den åklagare, som vittnet påkallat, i förskott utbekomma ersättning för sin inställelse vid domstol och för sin hemförskaffning till belopp, som domstolen i hvarje särskildt fall bestämmer;

»att för detta ändamål nödiga medel skola åklagarne, emot redovisningsskyldighet, tillhandahållas af Konungens Befallningshafvande; samt

»att vid slutliga afgörandet af mål, som af allmän åklagare anhängiggjorts, det skall åligga domstolen att bestämma, hvilken af parterna skall vidkännas kostnaderna för vittnenas inställelse, dock att

härigenom ej någon ändring göres uti föreskrifterna uti Kongl. kungörelsen den 6 Augusti 1881 angående ersättning till vittnen i brottmål.»

Kongl. kungörelsen angående ersättning till vittnen i brottmål den 6 Augusti 1881 lyder, med uteslutande af ingressen, sålunda:

»Hvad lagen stadgar i 17 kap. 5 § rättegångsbalken, att den, som vittne påkallat, skall betala dess resekostnad och taring, bör äfven tillämpas i brottmål, som af allmän åklagare anhängiggöras eller utföras, der brottet är af den beskaffenhet, att det kan af honom åtalas utan angivelse af målsägande, så att den, som allmän åklagare å tienstens vägnar åberopat till vittne i dylikt mål och som instält sig vid domstolen, eger, så framt vittnet det äskar och domaren pröfvar sådant skäligen, att, i de händelser, då den tilltalade antingen icke kan till ansvar dömas eller ock sakfällas, men saknar tillgång att ersättningen utgifva, af allmänna medel åtnjuta ej mindre ersättning för vittnets uppehälle med högst en krona 50 öre för hvarje dag, som i och för resan samt vistandet vid domstolen erfordras, än äfven, derest vittnets hemvist är beläget på minst en half mils afstånd från det ställe, der domstolen sammanträder, godtgörelse för resekostnaden med skjutspenningar för en häst fram och åter, eller, der jernvägs- eller ångbåtslägenhet kan för resan eller någon del deraf begagnas, med afgift för billigaste plats å jernväg eller å ångbåt. Varder den tilltalade frikänd och finnes åtalet vara utan skäl anstaldt, åligge nämnda ersättningsskyldighet åklagaren».

Vidare är i Kongl. kungörelsen angående förändrade stadganden i afseende å ersättning, i vissa fall, af allmänna medel till vittnen i brottmål den 8 Oktober 1851 stadgadt: att den ersättning af allmänna medel till vittnen i brottmål, hvilken af första domstol bestämmes, får, oberoende af målets fullföljd i högre rätt eller skedd underställning af underrätts utslag, till vittnet uppå dess anmälan, med företeende af styrkt transsumt af första domstols beslut, i hvad det angår berörde godtgörelse, förskottsvis utbetalas, å landet af kronofogde i det fögderi, der ransakningen varit hållen, samt i städerna, utom Stockholm, af magistraten; att, sedan genom slutligt utslag blifvit bestämdt, hvem gäldandet af denna kostnad åligger, vederbörande exekutor skall, derest någon varder skyldig känd att till statsverket återgälda förskottet, detsamma hos denne uttaga, men att, om tillgång saknas, de redan utbetalda ersättningsmedlen skola, uppå kronofogdes eller magistrats

derå afgifvande verifierade requisitionsförslag, af Konungens Befallningshafvande, efter handlingarnes granskning i landskontoret, under behörig titel till redovisning i vanlig ordning uti räkenskaperne afföras; att Konungens Befallningshafvande eger att i de fall, der sådant erfordras, åt kronofogdar och magistrater från landtränteriet, emot framdeles skeende redovisning, i och för vittnesersättningar meddela lämpliga förskott; samt att, hvad Stockholms stad beträffar, dylika utgifter komma att af Kongl. Statskontoret till vederbörande direkte anordnas.

På sätt, motionären anför, kunna dessa bestämmelser icke anses tillfredsställande. Nya Lagberedningen har ock, i sitt under den 6 Juni 1884 afgifna Betänkande angående rättegångsväsendets ombildning, beträffande rättegången i brottmål föreslagit (se ofvan anförda Betänkande, III, Förslag, XVI kap. 26 §) följande bestämmelser:

Mom. 1. Vittne bör åtnjuta skäligen ersättning för omkostnader och tidsspillan.

Mom. 2. Enskild part, som inkallat vittne, skall genast till ersättningens utgifvande förpligtas genom särskildt beslut, som går i verkställighet, äfven om laga kraft derå ej kommit.

Mom. 3. Vill målsegrande eller tilltalad, som vistas på fri fot, till vittnesmål inkalla någon, hvars vistelseort är belägen på visst, i rättegångslagen närmare bestämdt afstånd från det ställe, der vittnet skall höras, är parten pliktig att hos domstolens kansli ställa nöjaktig säkerhet för den vittnet tillkommande ersättning.

Uppgifver i ty fall vittnet, då kallelsen delgifves, att det saknar egen tillgång att bestrida kostnaden för inställelsen, skall parten genom lemnande af förskott eller på annat lämpligt sätt bereda vittnet tillfälle att inställa sig vid förhöret.

Mom. 4. Inkallas vittne af allmän åklagare, skall ersättningen till vittnet genast förskottsvis gäldas af allmänna medel enligt väsentligen med nu gällande föreskrifter öfverensstämmande särskild taxa; och bör för ersättningens utbekommande skriftligt besked om det fastställda beloppet utan dröjsmål afgiftsfritt tillhandahållas vittnet genom domstolens ordförande eller tjensteman vid domstolen.

Denna bestämmelse gäller äfven för det fall, att vittne inkallas enligt domstolens förordnande eller på begäran af tilltalad, som hålles häktad.

Erfordras i dessa händelser förskott såsom i föregående mom. sägs eller annan åtgärd för att bereda vittnet tillfälle att inställa sig vid domstolen, har vittnet att sådant genast anmäla hos åklagaren eller

Konungens Befallningshafvande, som derutinnan förfar på sätt för ändamålet synes lämpligast.

Enligt följande 27 § i förslaget äro nu anförda bestämmelser afsedda att gälla äfven i fråga om de personer, hvilka enligt 23 § samma kapitel höras endast upplysningsvis.

De här ofvan under mom. 4 anförda föreslagna bestämmelser synas Utskottet välbetänkta samt egnade att tillfredsställa de välberättigade önsknningar, som fått uttryck i motionen. Bestämmelserna äro emellertid af Nya Lagberedningen affattade endast såsom utkast att lägga till grund för ett i detalj gående utarbetande i fullständig lagform; och får Utskottet, som finner det angeläget, att med ändrade bestämmelser i förevarande hänseende icke måtte anstå i afvaktan på den ifrågasatta ombildningen af rättegångsväsendet i dess helhet, följaktligen, med anledning af motionen, hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och, oberoende af förslag angående ombildning af rättegångsväsendet i dess helhet, för Riksdagen framlägga ett hufvudsakligen på ofvan åberopade af Nya Lagberedningen föreslagna grunder bygdt förslag till ändrade bestämmelser beträffande ersättning åt vittne, som i brottmål blifvit af allmän åklagare inkalladt och sig inställt.

Stockholm den 11 Maj 1885.

På Lag-Utskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.

Herrar *Widmark*, *Nisser* och *Hasselrot* hafva begärt få här antecknad, att de icke deltagit i ärendets behandling inom Utskottet.